

Ćamil NAIMKADIĆ

Kako je započet i kako se gradio Dom kulture u Gračanici

(Dom kulture u Gračanici, izgrađen ravno prije 20 godina s neviđenim entuzijazmom, ali i odricanjem, prevashodno Gračanlija, svojevremeno je bio, a vjerovatno je i danas, jedan od najljepših i najfunkcionalnijih objekata te vrste u Bosni i Hercegovini. Kamen temeljac za ovaj objekat položen je 7. aprila 1977. godine. Njegova prva faza puštena je u funkciju 7. aprila 1978. godine. Uskoro bi, dakle, ova gračanička ljepotica mogla proslaviti svoj dvadeseti rođendan. Tim smo povodom zamolili gospodina Ćamila Naimkadića,¹ glavnog protagonista i organizatora izgradnje Doma kulture da, na osnovu svog sjećanja i na osnovu dokumentacije koju posjeduje, pokuša odgovoriti na pitanje postavljeno u naslovu ovoga teksta. Gospodin Naimkadić rado se odazvao našoj molbi i za ovaj broj "Gračaničkog glasnika" napisao zanimljiv tekst koji, uz neophodno skraćivanje, doradu i redakcijsku opremu, donosimo u cjelini. Objavljujemo ga u rubrici "Prošlost", ne samo radi podsjećanja i "prigode" već zbog toga što smatramo da bi iskustva koja nose obil-

ježja jednog "bivšeg vremena" mogla biti zanimljiva i danas. U novom vremenu, naravno, ovoj gračaničkoj "kući kulture" moraju se udahnuti neki novi sadržaji. Neka ovo podsjećanje bude mali podsticaj i ohrabrenje u traženju takvih sadržaja.)

Samodoprinos 1974. - prekretnica u razvoju grada

Po svemu sudeći, hroničari, ali i svi oni koji se budu bavili historijatom razvoja grada Gračanice, neće moći zaobići 1974. godinu, kada su takozvane mjesne strukture, uz gotovo plebiscitarnu podršku Gračanlija, zavele još jedan mjesni samodoprinos i otpočele realizaciju, do tada (a i do sada) najambicioznijeg i najobimnijeg programa razvoja grada. Na red je došlo rješavanje krupnih komunalnih problema koji su se gomilali godinama. Radilo se o takozvanim "životnim pitanjima", sve prečim od prečih. Daljim odlaganjem njihovog rješavanja Gračanica bi brzo izgubila attribute gradske urbane sredinae. Sa tom spoznajom otpočele su obimne pripreme za uvođenje novog samodoprinosu u Gračanici. Građanima je ponuđen vrlo ambiciozan program o kojem se vodila živa rasprava u svim mahalama, tadašnjim podružnicama Socijalističkog saveza. Na prvom mjestu u tom programu bio je Dom kulture, odnosno njegova izgradnja koju niko nije dovodio u pitanje. Sadržina Programa vidi se iz faksimila plakata-letka s kojim su nastupali tadašnji aktivisti Mjesne zajednice Gračanica "u narodu":

¹ Ćamil Naimkadić, kao predsjednik Opštine, bio je predsjednik Odbora za izgradnju Doma kulture tokom izgradnje prve i na početku izgradnje druge faze Doma kulture. Funkciju predsjednika Odbora tokom izgradnje druge faze obavljao je tadašnji predsjednik opštine Borislav Žuža, dok je Naimkadić i dalje aktivno radio u Odboru kao predsjednik Komisije za finansijska pitanja.

PROGRAM

Aktivnosti u rješavanju nekih pitanja društvenog standarda, kulturno - zabavnog života, trgovine, ugostiteljstva i komunalija u Mjesnoj zajednici Gračanica

Polazeći od postojećeg stanja i realnih potreba radnih ljudi i građana, kao i omladine u Gračanici, Mjesna konferencija SSRN i Mjesna zajednica uz aktivno učešće Saveza komunista i drugih društveno - političkih organizacija pokrenuli su rješavanje slijedećih pitanja:

1. *Izgradnja Doma kulture*
2. *Rješavanje pitanja vode*
3. *Asfaltiranje ulica*
4. *Izgradnja kanalizacije*
5. *Izgradnja putnih pravaca Doboj - Tuzla i Gračanica - Srnice*
6. *Izgradnja stambenog naselja sa 150 stanova*
7. *Modernizacija ugostiteljstva i izgradnja novih kapaciteta*
8. *Modernizacija trgovine i izgradnja robne kuzće*
9. *Izgradnja repetitora za TV*
10. *Uređenje sahat - kule*
11. *Rješavanje prostora za zavičajni muzej*
12. *Obezbijedjenje prostora za Biblioteku*
13. *Prostor za klub studenata*
14. *Društvene prostorije za omladinu*
15. *Izgradnja dječijeg obdaništa*
16. *Prostor za šah klub*
17. *Osposobljavanje bazena*
18. *Regulacija japage*

Građani su plebiscitarno podržali ovaj program i predložili zavođenje mjesnog samodoprinosu, kojim bi se obezbijedilo učešće za rješavanje problema vode, kanalizacije, asfaltiranja ulica i izgradnja doma kulture.

Samo udruženi i jedinstveni uz velike napore možemo ostvariti ovaj program. Svaki građanin Gračanice treba da doprinese rješavanju problema našega grada. Izadimo na referendum i glasajmo za samodoprinos jer će to biti naša najbolja podrška ovom programu.

Kao što se iz priloženog faksimila vidi, ovaj "papir" je sa minimumom tadašnje frazeologije iskazivao maksimum akcija i aktivnosti. Njegovo finansiranje planirano je iz više različitih izvora, a najvažniji - bio je mjesni samodoprinos grada Gračanice. Utvrđen je prijedlog da se 60% sredstava toga samodoprinosu usmjeri za izgradnju Doma kulture, 20% za asfaltiranje gradskih ulica i 20% za vodu i kanalizaciju¹. Na referendumu za zavođenje mjesnog samodoprinosu, 30.6.1974. godine, ovaj program doživio je skoro plebiscitarnu podršku grada.² "Za" samodoprinos glasalo je 4.858 ili 93% punoljetnih Gračanlija. Svega 375 ili 7% bilo je "protiv".³ Samodoprinos je zaveden na vrijeme od 5 godina i to: na plate zaposlenih 3% i na katastarski prihod zemljoradnika 20%. Uspjeh referenduma nije bio samo rezultat dobrih političkih i drugih priprema koje su "odrađene u bazi", već i dokaz visoke svijesti građana i osjećaja vlastite odgovornosti za razvoj svoga grada.

¹ Nakon sveobuhvatne rasprave među građanima, ovaj prijedlog utvrđen je 4.6.1974. godine na zajedničkoj sjednici Savjeta mjesne zajednice i Predsjedništva Mjesne konferencije Socijalističkog saveza Gračanica.

² Odluku o raspisivanju referenduma za zavođenje mjesnog samodoprinosu Savjet mjesne zajednice Gračanica donio je 7.6.1974.

³ Od ukupnog broja glasaliha po mahalama, odnosno kvartovima, "za" samodoprinos se izjasnilo: Varoš I 76%, Varoš II 86%, Lipa I 95%, Lipa II 98%, Lipa III 91%, Riječka 90%, Javor 81%, Pribava 83%, Potok-Stubo 77%, Drafnići 94, Mejdan 95%, Centar 76%, Čiriš 93%

Razvoj inicijative za izgradnju Doma kulture u Gračanici

Nedostatak adekvatnog prostora za različite društveno-kulturne aktivnosti osjećao se u Gračanici dugi niz godina poslije Drugog svjetskog rata. Pozorišne predstave i druge kulturno-zabavne priredbe održavale su se u totalno neuslovnim prostorijama "Doma partizana", odnosno u njegovoj dosta skućenoj fiskulturnoj sali sa malom i neuslovnom pozornicom, oskudnim grijanjem, stolicama koje su se morale donositi za svaku predstavu i odmah nakon njenog završetka sklanjati...Ali ako nije imala odgovarajuću dvoranu, Gračanica je imala izvanrednu publiku koja je i u opštoj skućenosti i tjeskobi pokazivala širinu svog srca. Za ilustraciju, navodimo jednu izjavu koju je u svojim poznim godinama dao nekadašnji doajen Jugoslovenskog dramskog pozorišta Mili-voje Živanović. Na pitanje novinara, gdje se najbolje osjećao kao glumac, veliki umjetnik je odgovorio: "U Moskvi i Gračanici". Bilo je to veliko priznanje od velikog umjetnika, kompliment graćanićkoj publici i ovom gradu.

Kada je pomenuta sala u "Domu partizana" zapuštena, neke manje priredbe (uglavnom pjevaći) organizovane su u kino-sali, takođe neuslovnoj (stari kino), koja je ipak ostala u sentimentalnim uspomenuama mnogih generacija ovoga grada. Nakon izgradnje Osnovne škole "Hasan Kikić" (sada Prve osnovne škole)

ponekad su veći skupovi i sastanci održavani u njenom prostranom holu. Najviše se koristio prostor Osman-kapetanove medrese, koja se u običnom žargonu zvala stari dom kulture. Osim jedne manje sale koja je služila za različite potrebe, u Medresi je dugi niz godina bila smještena Narodna biblioteka, a jedno vrijeme i Narodni univerzitet kao glavni organizator kulturnog života. Sve to bilo je nedovoljno i skućeno, naspram potreba ovoga grada i zahtjeva njegove publike. Jednom riječju, vlastitog adekvatnog prostora za kulturu i kulturne potrebe nismo imali sve do izgradnje Doma kulture.

Ideja da se gradi Dom kulture u Gračanici pokretana je u više navrata i sa različitih nivoa odlučivanja, ali se, bez obzira na potrebe, uvijek odlagala "za neka bolja i bogatija vremena". Urađeno je nekoliko idejnih rješenja, više puta formirani su odbori za izgradnju u koje su ulazili razni čaršijski uglednici, bilo je mnogo obećanja, ali i isprazne retorike, političkog novogovora - bez konkretnih poteza, bez konkretnih rješenja i akcije. Biti u međuvremenu posmatrač ili sudionik opšteg kulturnog mrtvila i marginalizacije ovoga grada za mnoge kulturne entuzijaste i ozbiljne ljude bilo je gotovo nepodnošljivo.

Godine 1974. konačno je prekinuto sa praznim pričama i čekanjem nekih boljih, obećanih vremena. Okrenulo se stvaralačkim dogovorima s pouzdanjem "u se i u svoje kljuse". Izglasano je samodoprinos. Povjerenje građana nije se smjelo

prokockati. Sve se odvijalo po planu. Opštinsko rukovodstvo i rukovodstvo Mjesne zajednice Gračanica najviše se bavilo Domom kulture. Osim prikupljanja sredstava, trebalo je dati odgovore i na brojna druga pitanja - počevši od lokacije tako značajnog objekta u gradu, pa do njegovog konačnog izgleda. Kako ne pogriješiti, kako odabrati najbolje rješenje... U raščišćavanju tih dilema brzo su prošle dvije godine. U 1976. konačno se krenulo na konkretno. I ovoga puta neizbježan je bio Odbor za izgradnju Doma kulture. Trebalo je odabrati prave ljude, entuzijaste, s osjećajem odgovornosti i odgovarajućim znanjem. Trebalo je spriječiti politiziranje čitavog tog posla, stvoriti klimu, mobilisati sve snage i skupiti dodatne pare i, konačno, "zaroviti"...

Nakon uobičajenih konsultacija, Izvršni odbor Skupštine opštine, 8. juna 1976. godine, napokon, donosi Rješenje o imenovanju Odbora za izgradnju Doma kulture u Gračanici od 12 članova.



Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina
SKUPŠTINA OPŠTINE GRAČANICA
I z v r š n i o d b o r

Broj: 01-112-7/66.
Datum, 8. juni 1976. godine

Na osnovu člana 2. tačke 2. Odluke o Izvršnom odboru Skupštine opštine Gračanica („Službeni glasnik Opštine Gračanica“, broj 3/74), Izvršni odbor Skupštine opštine Gračanica na 83. sjednici održanoj dana 8. juna 1976. godine, donio je

R J E Š E N J E
O IMENOVANJU ODBORA ZA IZGRADNJU DOMA KULTURE U
GRAČANICI

I

U Odbor za izgradnju Doma kulture u Gračanici imenuju se slijedeća lica:

1. Naimekadić Ćamil, predsjednik,
2. Popović Aleksandar, član,
3. Lazarević Nedeljko, član,
4. Suman Rizah, član,
5. Kuzmanović Mitar, član,
6. Sofrenić Slobodan, član,
7. Devedžić Ahmet, član,
8. Junuzović Hajrudin, član,
9. Ustavdić Miralem, član,
10. Mujkić Atif, član,
11. Blagojević Damjan, član i
12. Papo Mirjana, član.

II

Zadatak Odbora je da organizuje pripreme i radi na stvaranju materijalnih i drugih uslova za izgradnju Doma kulture u Gračanici i u tome ostvaruje širu saradnju sa zainteresovanim organizacijama i organima.

III

Ovo rješenje stupa na snagu odmah, a objaviće se u „Službenom glasniku Opštine Gračanica“.



Da bi što efikasnije izvršavao svoje zadatke, Odbor je formirao nekoliko svojih pomoćnih tijela i komisija koje su zadužene za rad na konkretnim poslovima iz Programa izgradnje Doma kulture. Formirane su sljedeće komisije: za konstrukciju finansiranja (u sastavu: Naimkadić Ćamil, Suman Rizah, Kuzmanović Mitar, Lazarević Nedeljko i Softić Ibrahim), za stručne poslove (inženjeri: Papo Mirjana, Blagojević Damjan i Rešidbegović Kasim), za pisanje tekstove, zahvalnice, informisanje i propagandu (Mujkić Atif, Ćurić Ešref i Popović Aleksandar), za rješavanje imovinsko-pravnih odnosa (Sofrenić Slobodan, Stevanović Lazo, Junuzović Hajrudin), za pripremu terena za gradnju (Devedžić Ahmet, Ustavdić Miralem i Čajić Osman).

Broj i kadrovski sastav komisija "sortiran" je prema "poslovima i radnim zadacima" koji su se morali "odrađivati" prije početka ili u toku same gradnje Doma kulture.

Prva konstituirajuća sjednica Odbora održana je 28.6.1976. godine. Raspravljalo se o svim mogućim alternativama i dilemama koje su se odmah na startu morale raščićavati. Između ostalih, trebalo je dati odgovore na sljedeća pitanja: ko će biti nosilac investicione izgradnje (Mjesna zajednica Gračanica, Samoupravna interesna zajednica kulture, Režijski odbor ili Skupština opštine), ko će biti izvođač radova (neka radna organizacija ili režijski odbor), koje faze gradnje odabrati (pozorišni dio u cjelini ili samo

građevinski radovi), mogući izvori sredstava, konstrukcija finansiranja, rješavanje imovinsko-pravnih odnosa, organizovanje radnih akcija itd. Konačni odgovori na ova pitanja uslijedit će nakon intenzivnih konsultacija u radnim tijelima Odbora, odgovarajućim stručnim institucijama, a bogami, i na nivou lokalne politike.

Glavne dileme raščićene su na proširenoj sjednici Odbora koja je održana 8.7.1976. godine. Pored članova Odbora, na ovoj sjednici uzeli su aktivno učešće i mnogi predstavnici kulturnog, privrednog i javnog života opštine za koje se smatralo da svojim znanjem i iskustvom mogu doprinijeti što uspješnijoj realizaciji čitavog ovog posla. Idejno rješenje projekta Doma kulture obrazložili su predstavnici projektantske kuće "Projekt" iz Sarajeva, direktor ing. Božo Ćurić i glavni projektant (nosilac posla) arh. Amira Idrizović.¹ Posebno interesovanje izazvao je, projektom razrađen, prijedlog da se objekat gradi u tri odvojene faze kao tri neovisne građevinske cjeline koje će, nakon završetka, činiti jedinstvenu arhitektonsko-građevinsku cjelinu. Projektovani su i, sa neznatnim izmjenama, usvojeni sljedeći sadržaji Doma kulture:

¹ *Projekat Doma kulture radila je Projektantska organizacija "Projekt" iz Sarajeva. Glavni nosioci projekta bili su arh. Amira Idrizović i dipl.ing.građ. Božo Ćurić. Projekat enterijera radio je arh. Tihomir Štraus, Umjetnički atelje Sarajevo. Projekat Doma kulture naručila je i platila Mjesna zajednica Gračanica, cijena je iznosila 339.000 dinara*

PRVA FAZA

- pozorišna sala sa binom	1.097,93 m ²
- disko klub	329,20 m ²
- suteran (garderobe)	232,51 m ²

DRUGA FAZA

- suteran	120,18 m ²
- prizemlje	493,71 m ²
- sprat	353,85 m ²

TREĆA FAZA

- bioskop	633,00 m ²
-----------	-----------------------

Iako je orijentaciona cijena od 4.000 dinara po jednom kvadratnom metru¹, koju su nagovijestili projektanti, zbog specifičnosti gradnje i opremanja objekta, za ondašnje prilike bila dosta visoka, ocjena zvaničnika bila je da je to rješenje "primjereno našim finansijskim mogućnostima i dugoročnim potrebama Gračanice." Definitivno je dogovoreno da se objekat gradi na lokaciji stare zgrade Osnovne škole u centru Gračanice. "Rješenje koje vam nudimo više je nego idealno. Specifično je, ali i jedinstveno. Nije ničija kopija. Treba da budete sretni i presretni ako ga budete izgradili ovako kako ste danas usvojili," rekao je Božo Ćurić, direktor "Projekta" najodgovornijim ljudima Gračanice koji su "uprtili" to veliko breme. Za sve njih bilo je to više od poruke.

Nakon usvajanja projekta, na "najvišem mjestu" političkog odlučivanja (Predsjedništvo Socijalističkog saveza, Predsjedništvo omladine i Predjedništvo sindikata), utvrđene su konkretne obaveze "na stvaranju političke klime za obezbjeđenje potrebnih sredstava za izgradnju Doma kulture." Tu je pao dogovor da se sa gradnjom prve faze počne 7. aprila 1997. godine. Potom su uslijedile široke aktivnosti na prikupljanju sredstava. "Konstrukciji finansiranja" prve faze bila je već utvrđena:



¹ Kurs njemačke marke 1976. godine bio je: 100 DM = 706 din.

R/B	IZVOR PRIHODA	PLANIRANO	OSTVARENO
1.	Mjesna zajednica (samodoprinos)	5.000.000	5.000.000
2.	Zajednica kulture	1.000.000	1.130.000
3.	Skupština opštine Gračanica	1.000.000	1.000.000
4.	jednodnevna zarada zaposlenih	500.000	510.000
5.	sredstva od prodaje zgrade bioskopa	1.000.000	1.000.000
6.	sredstva utemeljivača	1.150.000	1.520.000
7.	sredstva od zahvalnica	700.000	140.000
8.	pionirski i omladinski dinar	10.000	70.000
UKUPNO		10.360.000	10.370.000¹

Plan prikupljanja sredstava i njegovo ostvarenje (iz prethodne tabele) ilustruje širinu akcije koju su vodile tadašnje "subjektivne snage" kao i podršku građana ovom velikom poslu. Jednodnevna zarada, sredstva utemeljivača, sredstva od zahvalnica, omladinski i pionirski dinar, sve su to bile "stavke" takozvanih dobrovoljnih priloga, u suštini dodatni "namet na vilažet", koji je, kao što se iz prethodnog pregleda vidi, veoma dobro "odrađen". Rad-

nici s područja Gračanice, zaposleni u duštvenom i privatnom sektoru izdvajali su jednodnevne zarade, dok je plan prikupljanja sredstava po mjesnim zajednicama pravljen na osnovu broja zemljoradnika, zanatlija, penzionera i drugih profesija. Iz plana su izuzeta naselja Gornji i Donji Skipovac, Prijeko Brdo, Porječina, Konopljišta i Rašljeva zbog udaljenosti i mase vlastitih problema, zatim Gornja Orahovica zbog izgradnje osnovne škole i

¹ Kurs njemačke marke u 1977. godini bio je: 100 DM = 770 din.

Lukavica zbog izgradnje vlastitog objekta Doma kulture.

Opredjeljenje da se gradi prva faza, prihvaćeno je ne samo zato što je "ta faza" bila najpotrebnija, već i zato što je bila i najskuplja. Nakon izgradnje prve faze, morala se graditi druga "htio to ko ili ne htio". Ispravnost ove odluke potvrdit će vrijeme. Podsjetimo se, treća faza (kino-sala) nije izgrađena do današnjeg dana.

Glavni sadržaji u prvoj fazi bili su: pozorišna dvorana sa pozornicom skoro iste veličine na koju je mogao izaći ansaml od 300 izvođača ili, kako se govorilo, dvije čete vojnika. Tu su bile i garderobe, zatim svlačionice za muške i ženske izvođače, disko-klub za omladinu, veliki hol za izložbe i još neke pomoćne prostorije.

Početak i tok izgradnje prve faze Doma kulture

Svečano polaganje kamena-temeljca i otvaranje radova na izgradnji Doma kulture obavljeno je 7. aprila 1977. godine, na Dan oslobođenja Gračanice, koji se obilježavao skoro sve do početka agresije na BiH. Kao što i priliči i kao što je bio običaj, Gračanica je toga dana imala puno uglednih gostiju iz političkog i kulturnog života Bosne i Hercegovine. Među njima bio je i književnik, tadašnji visoki funkcioner Socijalističkog saveza Mladen Oljača, koji je položio kamen temeljac i time ozvaničio početak radova na izgradnji Doma kulture. Prije toga, prisutnima se obratio Ćamil Naimkadić, tadašnji

predsjednik opštine i predsjednik Odbora za izgradnju Doma kulture i, između ostalog rekao: "Dom kulture u Gračanici je objekat od izuzetne važnosti za obogaćivanje društvenog standarda radnih ljudi i građana koji se u sadašnjim uslovima mora razvijati uporedo sa porastom ličnog životnog standarda...U obezbjeđenju sredstava za izgradnju Doma kulture učestvuju svi radni ljudi i građani naše opštine, omladina i pioniri, osnovne organizacije udruženog rada, samoupravne interesne zajednice, Skupština opštine i drugi. U ovoj akciji došla je do izražaja ogromna solidarnost i odricanje, prije svega, radnika neposrednih proizvođača. To nas posebno obavezuje da što prije sagradimo ovaj objekat i da mu damo adekvatne i kvalitetne sadržaje koji će nas bogatiti."¹

Toga dana bilo je mnogo prazne retorike koja, kao dio uobičajenog dekora na takvim svečanostima, brzo pada u zaborav. Upamćeno je, međutim, upozorenje "polagača kamena temeljca" Mladena Oljače, izrečeno izvan govornice i protokola: "Nadam se da ovaj kamen temeljac neće zarasti u travu kao što su zarasli mnogi koje sam do sada "polagao" na ovakvim i sličnim svečanostima". Shvatajući to kao opomenu, najodgovorniji ljudi Gračanice obećali su mu da će prva faza Doma kulture (građevinsko-zanatski dio) biti završena do 7. aprila naredne godine, kako

¹ Bilten Samoupravne interesne zajednice kulture Gračanica, broj 1, od 1.5.1977. str. 3.

je i planirano. Poučen dotadašnjim iskustvima, Oljača im nije pretjerano vjerovao.

“po hitnom postupku”, odmiče i vrijeme, građanima je dato javno obećanje: prva faza - za godinu dana...



Kamen temeljac Doma kulture (7.4.1977.)

Odmah poslije ceremonije polaganja kamena temeljca “u posao” se uvodi građanički “Građevinar” kao glavni izvođač građevinskih i zanatskih radova.¹ Da taj kamen temeljac stvarno ne bi zarastao u travu, građevinci su “maksimalno zarovili” Radilište se brzo razvija, iznad njega uskoro se

izdiže veliki građevinski kran, radi se u dvije smjene, posao odmiče, ali donosi i mnoge probleme koji su se morali rješavati

¹ Kooperanti “Građevinara” na ovom objektu bili su: “Polet” iz Beograda, “Fering” iz Gračanice, “Helios” iz Banovića i “Bitas” iz Tuzle. Radove na unutrašnjem uređenju izveo je “Lik” iz Sarajeva.

Dok su mnogi sumnjičavo vrtili glavom ispred makete Doma kulture koja se nalazila u izlogu knjižare na građaničkom korzou, pominjali megalomaniju i sav taj posao nazivali “čamilovača” – Odbor za izgradnju Doma kulture bio je u mobilnom stanju. Djelujući na više pravaca, grozničavo je ulazio u bitku sa vremenom. Da bi se obezbijedilo redovno plaćanje računa – “situacija”, trebale su “žive” pare kojih je uvijek nedostajalo, morala se dokumentirati, projektna dokumentacija kako izvođač radova ne bi imao zastoja u radu, strpljivo su rješavani imovinsko-pravni odnosi sa Crkvenom opštinom u čiji je posjed djelimično “zalazila” lokacija Doma kulture. Zajedno sa glavnim izvođačem radova, Odbor se angažovao na

traženju i izboru kooperanata, odgovarajućih materijala i opreme, a sa nadzornim organima¹ raspletljavao komplikovana pitanja kvaliteta izvođenja, ovjere radova itd. Ništa se nije smjelo prepustiti slučaju, pogotovo poslije odluke da se prva faza Doma kulture završi u cjelosti do 7. aprila 1978. godine. Pored planiranih građevinsko-zanatskih radova, posao se time proširuje na kompletno unutrašnje uređenje i opremanje prve faze Doma kulture i to sve u istom, "zadatom" roku. Odluka je bila više nego hrabra. Za njenu realizaciju nije bilo dovoljno ni vremena, ni para. Ipak, potpisuje se ugovor sa saraevskim preduzećem "Lik", ali je nakon toga na sve strane zapinjalo.

Prava kriza nastupila je negdje u polovici posla, kada rukovodstvo "Građevinara" zvanično obaviještava Odbor da nije u stanju ispoštovati zadate rokove. Nastala je opšta panika, međusobno ubjeđivanje, natezanje, ponovo je redefinisana dinamika radova, puno se sastančilo. Nakon svega pao je dogovor: po svaku cijenu nastaviti radove, pojačati dinamiku i dovršiti ih u predviđenom roku. U isto vrijeme pobijediti zimu.

Odbor za izgradnju Doma kulture bio je na velikim mukama, dok je "Građevinar" polagao veliki ispit.

I položio.

"Građevinar" je napravio građevinski podvig i pobijedivši zimu, pobijedio sebe. Glavni junak te velike pobjede bio je

glavni poslovođa na objektu Muradif Šuša. "Građevinar" je osvojio dodatne reference...

Iako se grozničavo radilo, takoreći do samog čina otvaranja, svi koji su bili angažovani na tom velikom poslu, svjetla obraza dočekali su 7. april 1978. godine. Gračanica je toga dana slavila veliku radnu pobjedu: puštanje u funkciju prve faze Doma kulture.

Dugo će se pamtili to slavlje, posebno po raznovrsnosti, obimu i kvalitetu kulturno-umjetničkih i zabavnih programa koji su tih dana izvedeni u novoj blistavoj dvorani Doma kulture.

Nije, naravno, moglo bez uobičajene retorike, svečanih govora, nazdravljanja, čestitanja... Glavni govornik bio je Esad Horozić, tadašnji visoki funkcioner Socijalističkog saveza, bilo je mnogo uglednika iz kulturnog i političkog života Bosne i Hercegovine, mnogi glumci, pjevači, ansambli. Svi su iskreno željeli da podijele radost sa Gračanlijama.

Kamen temeljac nije zarastao u travu. Za samo godinu dana Gračanica je dobila pozorišnu dvoranu o kojoj nisu mogli sanjati ni najveći zaljubljenici i kulturni entuzijasti ovoga grada.

Nakon velikog uspjeha s prvom fazom, Odbor za izgradnju Doma kulture nije "otišao na odmor", već je odmah počeo pripreme za izgradnju druge faze Doma kulture.

Izgradnja druge faze Doma kulture

Za ovaj dio priče, od posebnog je značaja bila sjednica Odbora za izgradnju Doma kulture, održana 9.2.1979. godine,

¹ Nadzorni organi bili su: ing. Kasim Rešidbegović za građevinski dio, ing. Reuf Sokolović za struju i PTT, ing. Nezir Kapetančić za centralno grijanje i klima uređaje, arh. Tihomir Štraus za enterijer.

na kojoj su "svedeni svi računi" za prvu i donesene odgovarajuće odluke o gradnji druge faze Doma kulture.

Prva faza koštala je 22.864.561 dinar, dugovalo se još 6.064.265 dinara.¹ Stoga je i odlučeno da se ubrza akcija na prikupljanju sredstava za izmirenje dugovanja i da se radi na "zatvaranju konstrukcije finansiranja" izgradnje druge faze. Budući da je početak izgradnje druge faze planiran za 7. aprila 1979. godine, ubrzano je doprojektovanje kuglane, prvog zvaničnog skloništa u Gračanici sa dvonamjenskim načinom korišćenja.²

Kuglana je predviđena u suterenu druge faze doma kulture. Tu su i prostorije za skladište knjiga, tehnike i za druge namjene. U prizemlju su predviđeni sljedeći sadržaji: hol, kafe-kuhinja sa kafanom, salon od 25 mjesta, čitaonica za djecu, omladinu i odrasle, prostor za izdavanje knjiga, šah sala i druge pomoćne prostorije za razne društvene aktivnosti. Na spratu je sala za sjednice od 65 mjesta, prostorije za rad sedam različitih sekcija, izložbeni prostor, nekoliko kancelarija i druge pomoćne prostorije. Prema projektu, druga faza imala je ukupno 1.100 m² korisnog prostora.

¹ Kurs njemačke marke 1978. godine bio je: 100 DM = 920 din.

² Cilj je bio da se iskoriste sredstva koja su se nalazila u Fondu za skloništa. Tokom gradnje, međutim, bilo je mnogo nepredviđenih problema i mnogo specifičnih zahtjeva kao što je: posebno osvjetljenje, specijalna vrata, ventilacija, signalni uređaji i niz drugih zakonskih obaveza. Uz to, pojavile su se i podzemne vode koje su zadavale muke izvođačima radova. Zbog svega toga, sa dovršenjem i opremanjem kuglane mnogo se kasnilo. A došlo je i do znatnog proboja investicije.

Prva početna "konstrukcija finansiranja" izgradnje građevinskog dijela druge faze izgledala je ovako:

1. Mjesni samodoprinos mjesne zajednice Gračanica	5.000.000
2. Samupravna interesna zajednica za kulturu	2.000.000
3. Samupravna interesna zajednica dječije zaštite	200.000
4. Budžet Skupštine opštine Gračanica	2.000.000
5. Jednodnevne zarade	600.000
6. Pionirski i omladinski dinar	10.000
SVEGA	9.810.000

Nosilac investicije i izgradnje ovoga puta bila je Samoupravna interesna zajednica kulture, na čijem se čelu nalazio Velija Džananović. Kao najpovoljnija, opet je prihvaćena ponuda građaničkog "Građevinara", "teška" 9.143.492 dinara, a obuhvatala je građevinske, zanatske i instalaterske radove. U međuvremenu, urađen je i projekat enterijera, za čije je izvođenje bilo potrebno obezbijediti još oko 25% sredstava u odnosu na građevinski dio.

Kao što se i očekivalo, nakon otvaranja radova, 7. aprila, 1979. godine, gradnja je "išla" mnogo lakše nego u prvoj fazi. "Građevinar" je imao mnogo više iskustva i nije dozvolio nikakva iznenađenja. Radove je okončao u roku – 7. aprila 1980. Tehnički prijem objekta izvršen je sredinom maja, a Rješenje o upotrebi objekta (osim kuglane-skloništa) nadležni opštinski organ donosi početkom juna. Tek nakon puštanja "u pogon" druge

faze, Dom kulture je zasijao u punom sjaju.

Razmišljajući o trećoj fazi, Odbor za izgradnju ovog objekta svodio je račune koji su pokazali: da je vrijednost izvedenih građevinskih radova, uključujući i radove na skloništu i okolišu iznosila 15.844.000 dinara, da se izvođačima dugovalo još 2.780.650 dinara, da se moraju izvesti još neki neplanirani radovi (trafo-stanica, proširenje kotlovnice u školi "Hasan Kikić" za zagrijavanje Doma, temelji treće faze itd).

Sve su te obaveze riješene i izmirene u razumnom roku, ali je, izgleda, ponestalo snage, možda i volje za treću fazu. Do danas, nažalost. Ali to je za neku drugu priču...

Tokom priprema i izgradnje prve i druge faze, Odbor za izgradnju Doma kulture, sa malim predasima, bio je gotovo u stalnom mobilnom stanju. Podatak da je u tom periodu održao preko 20 sjednica ne govori mnogo ako se ima u vidu sva ozbiljnost, težina i složenost posla kojeg se prihvatio – od ubjeđivanja "nevjernih Toma" da nam je taj objekat baš tada bio najpreči, pa do mukotrpnog prikupljanja sredstava kojih nikad nije bilo dovoljno. Neprocjenjiv je doprinos svih članova odbora i njegovih komisija, koji su se nesebično angažovali, dajući sve od sebe samo da se uspije. Svi su radili na amaterskoj osnovi, iz entuzijazma i prevelike želje da Gračanica konačno dobije svoju kuću kulture i to ne iz pomodarstva, kako su govorili, nego iz nasušne potrebe.¹

¹ "Ukoliko shvatamo da je ovo pisanje samo mali pokušaj da se otmu od zaborava neke važne aktivnosti koje su prije dvije decenije

Prekretnica u razvoju kulture

Sa izgradnjom prve i druge faze Doma kulture stvoreni su izvanredni uslovi za svestrani razvoj kulturnih aktivnosti ne samo u gradu, već i širom opštine. U tom pogledu zaista nastaje prekretnica. Dostadašnje institucije kulture skoncentrisane u Narodnom univerzitetu (Biblioteka, Centar za kulturu, bioskop) kao i kulturno-umjetnički amaterizam po školama i mjesnim zajednicama dolaze u povoljniji položaj, dobijaju širi prostor za djelovanje, a neke se reorganizuju. Nakon pauze duže od deceniju i po, ponovo je aktivirano Kulturno-umjetničko društvo "Adem Alić" u Gračanici, koje okuplja entuzijaste i amatere u dramskoj, muzičkoj, likovnoj, folklornoj i drugim sekcijama. U sjećanju Gračanlija dugo će ostati prva pozorišna predstava "domaće proizvodnje" odigrana u Gračanici nakon višegodišnje pauze. Bio je to čuveni "Bujrum" Derviša Sušića, kojeg su igrali "glumci iz našeg komšiluka". Dugo će se za tu predstavu tražiti karta više. Osim domaćih amatera, u Domu kulture gostuju mnogi umjetnici iz susjednih gradova i mjesta sa različitim programima. Svi su željeli da zaigraju na pozornici za koju se govorilo da je nema ni

bile top-tema ovoga grada, ja se i na ovaj način, kao tadašnji predsjednik Odbora za izgradnju Doma kulture, najsrdačnije zahvaljujem svim članovima tog Odbora i njegovih komisija koji su tako zdušno i odgovorno izvršavali sve povjerene nam zadatke. Mnogi, nažalost, nisu više među nama. Ljudski je ovom prilikom, bez suvišne patetike, još jednom zahvaliti se mnogim građanima opštine, a posebno grada Gračanice, koji su nas nesebično podržavali i materijalno i moralno na ovom velikom poslu." Čamil Naimkadić

Sarajevo. Dok se na pozornici igraju pozorišne predstave i koncerati, razne smotre i revije, dotle se u holu Doma kulture organizuju različite likovne izložbe, izložbe knjiga, kućne radinosti itd. Biblioteka ubrzano obnavlja knjižni fond, organizuje susrete sa piscima, poetske večeri, a bioskop susrete sa protagonistima najboljih domaćih filmskih ostvarenja, revije filmova... Disko-klub Doma kulture bio je dugo vremena najekskluzivnije sastajalište mladih sa šireg prostora sjeveroistočne bosnc. Gračanica postaje domaćin Festivala amaterskih pozorišta Bosne i Hercegovine, "Gračanički dani kulture" privlače sve veću pažnju ljubitelja pozorišta, knjige, muzike...

Gračanica je dobila muzičku školu, gradsku limenu glazbu...

Dom kulture ima svoju publiku, postaje istinski centar okupljanja mnogih ljudi različitih interesovanja, ne samo na kulturno-umjetničkim priredbama, već i na raznim političkim manifestacijama, javnim tribinama, predavanjima. Tih je godina Gračanica doživljavala pravu kulturnu renesansu. Ilustrujemo to malom statistikom: samo za 9 mjeseci nakon otvaranja prve faze, u dvorani Doma kulture odigrano je 8 pozorišnih predstava za odrasle (sa 3.100 posjetilaca), 5 pozorišnih predstava za djecu (sa 1.800 posjetilaca), dvije monodrame (sa 700 posjetilaca), 5 koncerata narodne muzike (sa 1.600 posjetilaca), jedan koncert ozbiljne muzike (sa 200 posjetilaca), jedno gostovanje stranog muzičko-folklornog ansambla (sa 330 posjetilaca), izvedena tri programa kulturno-umjetničkih društava (sa 1150 posjetilaca) itd.

Iako su ovi pokazatelji sami za sebe kompliment gračaničkoj publici i potvrda jednog velikog kulturnog zamaha u Gračanici poslije izgradnje Doma kulture, za kraj ovog kazivanja navodimo nekoliko komplimenata, izrečenih u to vrijeme na račun njegove funkcionalnosti, racionalnosti, ljepote i sadržaja, a bogami i na račun Gračanice i Gračanlija koji izgradiše to vrijedno zdanje:

Prof. Regis Reguigne, vođa rukometne ekipe iz francuskog grada Orleana, koja je 10. 4.1978. godine gostovala u Gračanici: "Kada se vratim u Orlean, kazat ću gospodinu gradonačelniku da sam vidio u Gračanici ono što nama treba u Orleanu."

Relja Bašić, glumac iz Zagreba: "Bio sam na boljoj pozornici, bio sam u boljoj dvorani, ali nisam bio na tako dobroj i pozornici i dvorani."

Rizo Selmanagić, nekadašnji generalni direktor UPI-a iz Sarajeva: "Sad kad sam vidio Dom kulture, posebno pozorišnu dvoranu, postalo mi je jasno zašto kadrovi ne odlaze iz Gračanice. Vi imate bolji izbor pozorišnih predstava nego mi u Sarajevu zato što možete angažovati ono što je najbolje u Jugoslaviji."

Uroš Kravljača, glumac iz Sarajeva putujući u autobusu za Gračanicu, kladio se sa kolegama glumcima da se pozorišna predstava nema gdje održati sa tako velikim brojem glumaca u Gračanici. Kada su došli i razgledali pozornicu, dvoranu, garderobe, hol i sve ostalo, kazao je: "Gdje bi mi bili sa kulturom da ima više ovakvih entuzijasta kao što su Gračanlije. Još uvijek ne vjerujem da se ovo zdanje izgradilo i služi svojoj svrsi za samo godinu dana."